

НАУКОВИЙ ВІСНИК
Ужгородського університету

Серія

ЕКОНОМІКА

спецвипуск 28

Частина I

2009

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	6
<i>Мікловда В.П., Пітюлич М.І.</i>	
Реструктуризація економіки регіону та її вплив на сферу трудових відносин	6
<i>Арсененко А.Ю.</i>	
Порівняльний аналіз умов ведення бізнесу в Україні та постсоціалістичних державах Європейського союзу	11
<i>Афонченко У.Г., Кіш В.Г., Дідик В.І.</i>	
Сучасні моделі стратегічного планування	15
<i>Белей Н.П.</i>	
Особливості розвитку фермерського підприємництва в областях Карпатського регіону	19
<i>Богінська Л.О.</i>	
Природний капітал як складова виробничого потенціалу АПК	24
<i>Бойко М.М.</i> , <i>Бойко Я.М.</i>	
Сучасний маркетинговий підхід до комплексного використання лісових ресурсів	29
<i>Бугір Л.М.</i>	
Факторний аналіз впливу підприємництва на розвиток регіону	37
<i>Важинський Ф.А., Молнар О.С., Сопільник Л.І., Колодійчук А.В.</i>	
Узагальнення методичних підходів і методів прогнозування розвитку промислового виробництва регіону	40
<i>Ватченко О.Б.</i>	
Структура механізму регіонального розвитку	44
<i>Виноградов Ю.Л., Готько Н.М.</i>	
Демографічні та соціально-економічні передумови відтворення населення сільських територій регіону	48
<i>Волкова О.Г.</i>	
Внутрішні фінансові зв'язки системи кредитної кооперації України	55
<i>Волощук Н.Ю.</i>	
Сучасні проблеми малого підприємництва прикордонного регіону	59
<i>Газуда М.В., Ерфан В.Й.</i>	
Продовольча безпека у виробництві зернових та зернобобових культур в системі національних економічних інтересів	64

<i>Гарбадин Т.Є.</i> Сутність потенціалу та теоретичні засади його визначення	69
<i>Герзанич В.М., Штробля Ю.Й.</i> Вплив регіональних факторів на розвиток рекреаційно-туристичної сфери гірських районів Закарпаття	73
<i>Грига В.Ю., Красовська О.В.</i> Венчурне фінансування в окремих регіонах України: оцінка підприємців	80
<i>Грод А.М.</i> Принципи логістичного моделювання збуту для оптимального розміщення виробництва продукції	86
<i>Грущинська Н.М.</i> Конкурентна позиція України в міжнародному поділі праці	90
<i>Добош В.В., Югас Е.Ф.</i> Інституціональні аспекти стратегічного управління	94
<i>Дрозд Т.М.</i> Ресурсозабезпеченість підприємства у контексті логістичного підходу	98
<i>Дяченко Б.І., Газуда М.В., Газуда Л.М.</i> Україна та прикордонний регіон в системі національної економічної безпеки	102
<i>Дяченко І.Б.</i> Лісові екосистеми – оснoвна складова природно-заповідного фонду регіону	106
<i>Ерфан Є.А., Кіс О.М.</i> Перспективи створення міжнародного транспортно-логістичного центру на Закарпатті	110
<i>Журавльова І.В.</i> Факторний аналіз формування та використання інтелектуального капіталу на підприємствах Харківської області	116
<i>Завадяк Р.І., Федорович О.А., Сокол І.І.</i> Бар'єри ефективності стратегічного управління	120
<i>Ілляшенко К.В.</i> Сучасні проблем підвищення ефективності використання земельних ресурсів на місцевому рівні	124
<i>Балога І.І., Кесарчук Г.С.</i> Теоретичні підходи до аналізу форм активізації трудового потенціалу	129
<i>Кицюк І.В.</i> Особливості формування транскордонних ринків в умовах глобалізації	133
<i>Клюско Л.А.</i> Стратегічний ризик-менеджмент банку: зарубіжний досвід та вітчизняна практика	136

УДК 338.48(23.0)(477.87)

ВПЛИВ РЕГІОНАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ГІРСЬКИХ РАЙОНІВ ЗАКАРПАТТЯ

Герзанич В.М.
Штробля Ю.Й.

У статті розглядаються проблеми розвитку туристично-рекреаційної сфери гірських районів Закарпатської області, які з кожним роком набирають все більшої актуальності. Обґрунтовано значення впливу галузі туризму та рекреації на економічний та соціальний розвиток області, проаналізована загальна характеристика туристично-рекреаційної галузі у гірських природно-економічних зонах Закарпаття, а також динаміка показників розвитку туризму за останні роки. Детально розглянуто туристично-рекреаційні зони, які знаходяться в гірських поселеннях області, та розвиток в них екотуризму та сільського зеленого туризму як найбільш привабливих напрямів у розвитку економіки краю. Наведено позитивні та негативні фактори, які впливають на перспективу комплексного розвитку туризму та санаторно-курортної галузі.

Кількість бібліографічних посилань – 10, мова – українська.

Ключові слова: туризм, туристично-рекреаційна сфера, екотуризм, сільський зелений туризм, фактори що впливають на розвиток туризму, туризм у гірських районах.

ВСТУП

Закарпатська область має унікальне геополітичне й географічне положення. Вона унікальна за своїми ресурсами і за своїм гео-економічним положенням у світі. По території Закарпаття пролягає багато різноманітних туристичних маршрутів: гірських, водних, пішохідних, велосипедних, автомобільних. У регіоні не тільки унікальні природні можливості, а й надзвичайна культурно-історична спадщина.

Велика перспектива розвитку в області молодіжного, сімейного туризму (спортивний, екотуризм, пригодницький, релігійний, конференц-

туризм, тематичний, індивідуальний пізнавальний). Закарпатська область визнана найбільш перспективною рекреаційною зоною (здравницею) Європи, тут можливо круглорічне обслуговування туристів. Туризм у Закарпатті має особливе значення тому що він об'єднує сучасну інфраструктуру з унікальними історичними й культурними аспектами. Закарпаття володіє всім необхідним для розвитку сучасної туристичної індустрії. Оскільки жодна галузь світового господарства не працює так інтенсивно й стабільно, як туризм, у всіх розвинених країнах надається виняткове значення зміцненню її матеріально-технічної бази й розширенню інфраструктури.

На сучасному етапі туристична діяльність бурхливо розвивається практично в усьому світі. Всі розвинені держави давно зацікавлені в її розвитку. В рамках кожної країни внутрішній туризм завдяки перерозподілу національного доходу сприяє

Герзанич В.М., викладач кафедри економічної теорії УжНУ, тел. 3-42-92

Штробля Ю.Й., викладач кафедри економічної теорії УжНУ, тел. 3-42-92

стабільному стану економіки. Вагомий вплив з соціальної точки зору здійснює туризм і на окремі регіони: розвиток туризму сприяє появі нових робочих місць, розвиваються комунікаційні системи, підвищується культура і грамотність місцевого населення і т.і.

Закарпаття за своїми фізико-географічними, кліматичними, природно-ресурсними та соціально-економічними умовами відноситься до територій, найбільш сприятливих для розвитку рекреації. Визначальними чинниками при цьому виступають – наявність гірської системи Східних (Українських) Карпат, комфортні кліматичні умови Закарпатської низовини, унікальні й різноманітні бальнеологічні ресурси, багатство флори і фауни, розвинута мережа транспортного сполучення, велика кількість історичних пам'яток культури та архітектури. В регіоні розвинені майже всі види рекреаційної діяльності: від санаторно-курортного лікування до відпочинку і різних видів туризму, що здійснюються практично протягом цілого року. Закарпаття є лідером розвитку туризму України, що відзначено на всеукраїнських нарадах з питань розбудови туристичної інфраструктури, створення нових туристичних продуктів та ринків.

Дослідженням стану і перспектив розвитку туризму в Україні, а також вивченням та аналізом природно-рекреаційних ресурсів краю займається велика кількість науковців. Зокрема методичні та прикладні аспекти розвитку туризму і туристично-рекреаційної галузі загалом, аналіз природно-рекреаційної галузі закладені в працях таких вчених-економістів як: Бейдик О.О., Гуляев В.Г., Долішній М.І., Євдокименко В.К., Ємець Г.С., Копач М.В., Кравців В.С., Лендел М.А., Мацола В.І., Мікловда В.П., Павлов В.І. та інші.

Закарпатська область має значний потенціал для того щоб стати осередком туризму світового рівня. Оскільки левова частка природно-рекреаційних ресурсів краю зосереджена в гірських районах області, то актуальним є дослідження сучасного стану туристично-рекреаційної галузі саме цих районів.

Мета дослідження полягає у висвітленні регіональних факторів, що стимулюють та гальмують розвиток туристично-рекреаційної сфери гірських районів області.

У процесі дослідження використовувались такі методи: порівняльний метод, метод збору інформації, аналізу і синтезу та інші.

Дана наукова стаття складається із вступу, двох частин, висновків та переліку використаних джерел. У вступі обґрунтовано значення впливу галузі туризму та рекреації на економічний та соціальний розвиток області та країни в цілому. У першій частині проаналізована загальна характеристика туристично-рекреаційної галузі у гірських природо-економічних зонах Закарпаття, а також проаналізовано динаміку показників розвитку туризму за останні роки. У другій частині статті розглянуто такі перспективні напрями туристично-рекреаційної галузі як екотуризм та сільський зелений туризм. В кінці роботи зроблено ґрунтовні висновки щодо проведеного дослідження.

1 ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ У ГІРСЬКИХ РАЙОНАХ ЗАКАРПАТТЯ

Туристично-рекреаційна діяльність є одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки області. Мережа санаторно-курортних та оздоровчих закладів області станом на 1 січня 2009 року налічувала 61 об'єкт на 6100 ліжок максимального розгортання. За останнє десятиріччя кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів Закарпатської області зменшилась на 12,8%, за рахунок санаторіїв-профілакторіїв, кількість яких зменшилась в 2 рази – з 14 у 1999 р. до 7 у 2009 р.

За аналізований період кількість закладів коротко- та довгострокового розміщення, що обліковуються відділом з питань курортів та туризму Закарпатської ОДА зросла на 74% (з 171 станом на 01.01.03 до 298 на 01.01.07). Динаміка кількості туристично-рекреаційних закладів станом на 01.01 відповідного року наведена на рис. 1.

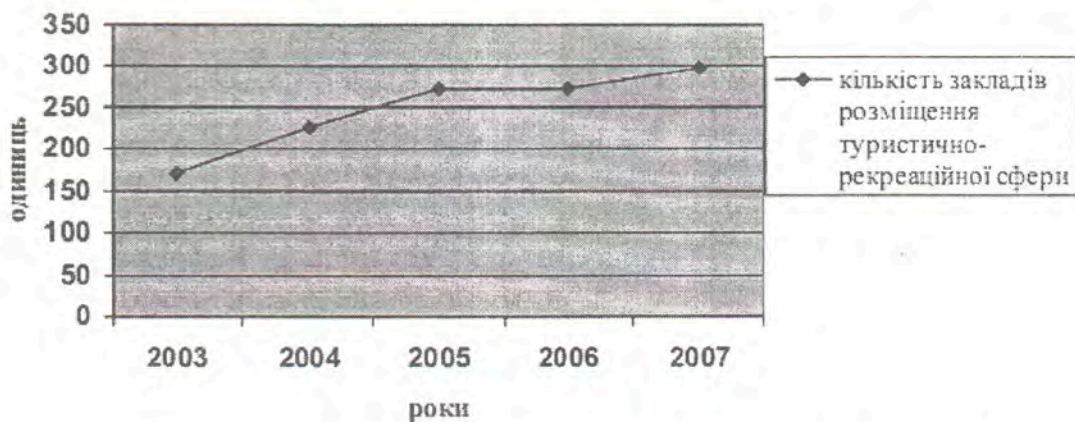

Рис. 1. Динаміка кількості туристично-рекреаційних закладів Закарпатської області

Туристичну діяльність у 2008 році здійснювали 300 організацій, які обслужили близько 63 тис. туристів і надали туристичних послуг на 22,1 млн. грн.

У результаті поступового розвитку міжнародного співробітництва кількість іноземних туристів, які відвідують область, щороку зростала.

За показником країни походження туристів останні роки чітко простежується орієнтація на прийом відвідувачів з двох межуючих країн (Угорщина, Словаччина), які у 2006 році забезпечили 37,5% усіх іноземних туристів, Росії – 11,5%, Білорусії – 8,9%, Польщі – 5,9%. З точки зору диверсифікації потоків, формування близько двох третин усіх іноземних туристів за рахунок п'яти країн є негативним явищем і підвищує чутливість туристично-рекреаційного комплексу до впливу політичних, економічних або екологічних чинників.

Збільшення обсягів міжнародного туризму позитивно впливає на розвиток туристично-

рекреаційної інфраструктури, сприяє збереженню та модернізації мережі об'єктів готельної інфраструктури.

Готельне господарство є одним з найбільш важливих елементів інфраструктури туристично-рекреаційного комплексу. У 2006 році в області діяло 39 закладів готельного господарства, суб'єктів господарювання – юридичних осіб (в т.ч. 27 готелів, 3 мотелі, 1 готельно-офісний центр, 2 молодіжні туристичні бази та гірські притулки, 2 гуртожитки для приїжджих, 4 – інші заклади).

Найбільша кількість готелів розташована у містах Ужгород і Мукачеве та Рахівському, Мукачівському та Міжгірському районах, які є центрами ділової активності в регіоні, мають розвинену мережу промислових підприємств, або забезпечують приваблення масових туристичних потоків.

Таблиця 1

Динаміка окремих показників готельного господарства Закарпаття

	2003	2004	2005	2006
Обслужено тис. осіб	87,1	95,9	99,2	121,0
- у т.ч. іноземців	16,7	25,0	34,5	33,8
Загальна площа, тис. м ²	75,8	81,8	75,3	83,2
Балансова вартість основних фондів, млн.грн.	56,3	57,3	61,4	82,1

Нині на Закарпатті діють близько 320 санаторно-курортних, туристично-рекреаційних та готельних закладів здатних одночасно прийняти близько 25 тисяч осіб [10, с.14].

Швидкими темпами протягом останніх років здійснювалось будівництво невеликих туристично-рекреаційних об'єктів (кемпінгів, міні-готелів, баз відпочинку, пансіонатів тощо). В більшості готелів, що знаходяться у власності фізичних осіб, спектр додаткових послуг урізноманітнюється, це: руські лазні, конференц-зали, інтернет-клуби, салони краси, масажні кабінети, тренажерні зали, тенісні корти, більярд, фітнес-центри, кальян-клуби, винний фонтан, солярії, джакузі, казино, прокатні пункти лижного спорядження, приватні підйомники, прокатні пункти гірських велосипедів, прогулянки на конях, ловля риби у приватних ставках та фореельниках тощо.

Закарпатська область має унікальне значення, оскільки володіє багатими природно-рекреаційними ресурсами і на сьогодні вважається одним із найбільш екологічно чистих регіонів країни. Мальовнича природа краю, сприятливі кліматичні умови для відпочинку та заняття гірськолижним спортом взимку, наявність джерел мінеральних та термальних вод з лікувальними властивостями створюють реальні можливості для перетворення туристично-рекреаційної галузі в одну з провідних у регіоні [1].

Туризм - високоприбуткова галузь, яка динамічно розвивається і є найважливішим фактором соціально-культурного розвитку територій. Тому закономірним є питання щодо вивчення стану

розвитку туризму у гірських районах - найбільш сприятливих у цьому плані самоврядних територіях.

В даний час найбільшу інвестиційну привабливість становлять перспективні туристично-рекреаційні території, які придатні для створення гірськолижних курортів. Серед них території полонини Драгобрат та гори Близниця Рахівського, Боржавського масиву Міжгірського, полонини Руна Перечинського, гори Красія Великоберезнянського та Сняк Мукачівського районів. Станом на 1 січня 2006 р. в області наявні 63 гірськолижні витяги, з них: 57 – діючих, 5 – в стадії будівництва чи реконструкції.

Аналіз даних таблиці 2 дає можливість прийти до висновків:

- за досліджуваний період кількість відвідувачів збільшилася у семи районах та усіх чотирьох містах обласного підпорядкування;

- спостерігається суттєве зменшення кількості відвідувачів по чотирьох районах (Великоберезнянський, Виноградівський, Іршавський, Хустський – що зумовлено незадовільним станом матеріально-технічної бази, особливо гірськолижних витягів, закриття окремих закладів, а також неподанням інформації окремими власниками новозбудованих приватних закладів), у двох районах – Воловецькому та Перечинському зменшення за досліджуваний період є незначним і пояснюється негативною динамікою відвідувачів у 2004 році порівняно з 2003 роком, із стабільним зростанням у наступних роках;

Таблиця 2

**Динаміка відвідувачів туристично-рекреаційних закладів
по районах Закарпатської області, тис. осіб³**

	2003	2004	2005	2006	2004/2003, %	2005/2004, %	2006/2005, %	2006/2003, %
Берегівський	15,5	19,6	19,7	48,2	126,5	100,5	244,7	311,0
Великоберезнянський	6,8	6,9	4,6	2,2	101,5	66,7	47,8	32,4
Виноградівський	7,6	1,7	2,3	3,6	22,4	135,3	156,5	47,4
Воловецький	4,4	3,8	4,1	4,4	86,4	107,9	107,3	100,0
Іршавський	4	2,6	1,7	2,1	65,0	65,4	123,5	52,5
Міжгірський	6,5	3,5	21,9	14	53,8	625,7	63,9	215,4
Мукачівський	18	31,1	22,4	46,3	172,8	72,0	206,7	257,2
Перечинський	7,3	5,9	6,3	6,8	80,8	106,8	107,9	93,2
Рахівський	17,8	17,6	33,6	27,2	98,9	190,9	81,0	152,8
Свалявський	20,1	20,2	22,6	32,1	100,5	111,9	142,0	159,7
Тячівський	1,1	27,6	44	45,9	2509,1	159,4	104,3	4172,7
Ужгородський	2,9	3,6	4,6	5,3	124,1	127,8	115,2	182,8
Хустський	13,9	13,4	17	8,6	96,4	126,9	50,6	61,9
м. Ужгород	40,3	56,5	55,2	74,3	140,2	97,7	134,6	184,4
м. Мукачево	22,2	22,5	47,1	44,2	101,4	209,3	93,8	199,1
м. Хуст	7	8,3	6,6	7,1	118,6	79,5	107,6	101,4
м. Берегово	1	2,1	1,9	3,6	210,0	90,5	189,5	360,0
Разом	196,4	246,9	315,6	375,9	125,7	127,8	119,1	191,4

• суттєве збільшення відвідувачів у Тячівському районі (у 41 раз) зумовлено розбудовою зони відпочинку біля солених озер с.Солотвино, а також ступенем достовірності інформації моніторингу у базовому 2003 році (так, збільшення кількості відвідувачів протягом 2004 – 2006 років склало усього 1,6 раз);

• протягом останніх п'яти років кількість діючих туристично-рекреаційних закладів району збільшилася більше ніж у три рази і досягла 60 одиниць, при цьому тільки 20% закладів є цілорічно діючими, відповідно, потоки відвідувачів характеризуються чітко вираженою сезонністю і формуються переважно у літній період часу;

• зростання кількості відвідувачів Берегівського району (у 3,1 рази) та м. Берегово (у 3,6 рази) зумовлено розбудовою зони відпочинку біля озера с. Дідово; потік відвідувачів є дуже нерівномірним і формується переважно у літній період;

• значне збільшення відвідувачів спостерігалось у Міжгірському (у 2,1 рази) та Мукачівському (у 2,6 разів) районах, при цьому спостерігається чітко виражена сезонність потоків відвідувачів – так, у 2006 році у Міжгірському районі 73% усіх відвідувачів були прийняті протягом січня – березня, у Мукачівському – 50,4% відвідувачів за аналогічний період;

• найбільша кількість відвідувачів (19,7 – 22,9%) формується в м. Ужгороді, яке традиційно є адміністративним, діловим та культурним центром регіону, має досить добре розвинуту

мережу готельних закладів; другу позицію займає м. Мукачево, яке за аналізований період приймало 9,1-4,9% усіх відвідувачів області; стабільно високою є частка Мукачівського району (7-12,6%), який має розвинуту мережу санаторно-курортних закладів та активізував діяльність по розвитку зимових видів відпочинку;

• у формуванні потоків відвідувачів значно збільшилася питома вага Тячівського (від 0,6% у 2003 році до 12,2% у 2006 році) та Берегівського (від 7,9% у 2003 році до 12,8% у 2006 році) районів, за рахунок розвитку літніх зон відпочинку біля природних рекреаційних об'єктів;

• середня тривалість перебування відвідувачів у закладах області за аналізований період зменшилася з 7 днів (2003 рік) до 3,5 (2006 році), що пояснюється активним розвитком сектору саме короткострокового розміщення – туристичні бази, готелі,

• motelі, розбудова зон відпочинку.

Розбудова гірськолижних курортів – це один з ключових заходів для розвитку туристично-рекреаційного комплексу, що дасть можливість поповняти бюджет та працевлаштувати незайняте населення гірських населених пунктів.

Найбільшою популярністю серед туристів користуються санаторії гірських районів: у Рахівському – „Гірська Тиса”, Міжгірському – „Верховина”, передгірських та низинних територіях: Свалявський район – „Сонячне Закарпаття”, „Поляна”, „Квітка Полонини”, Мукачівський – „Карпати”, „Синяк” і Хустський район – „Шаан”.

Досить швидкими темпами розвивається супутня до туристично-рекреаційної галузі інфраструктура.

2 ВПЛИВ ЕКОТУРИЗМУ ТА СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Протягом 2000-2004 років на Закарпатті започатковано дуже важливі напрями туристично-рекреаційної галузі – екотуризм та сільський зелений туризм.

Екотуризм – це форма туристичної діяльності, метою якої є розвиток пізнавальної діяльності людей, навколишнього середовища, його екосистем, які забезпечують відтворення життєдайних ресурсів у біосфері Землі, а також сприяють формуванню екологічної свідомості та одержання естетичної насолоди від спілкування з природою та відновленню здоров'я людей [5].

Багатовекторний підхід до розвитку екотуризму та курортів на обласному рівні, підтримка розвитку малого та середнього бізнесу у туристичній сфері взагалі, призвели до значного зростання кількості туристів та обсягів наданих їм послуг. В свою чергу, зростання туристичних потоків зумовлює збільшення попиту та обсягів споживання туристами товарів та послуг різних галузей економіки області, стимулюючи їх розвиток та загальний приріст виробництва.

В процесі аналізу стану регіону одним із основних методів є метод економічного районування або зонування. Під економічним зонуванням розуміють таке членування території країни, що виходить з об'єктивних закономірностей територіального поділу праці, формування територіально-виробничих комплексів різних масштабів і структури, необхідності збереження екологічної рівноваги та гармонійного розвитку економіки і культури національно-територіальних утворень і є найважливішою передумовою дійового регіонального програмування, проведення ефективної державної політики [9].

На основі проведеного дослідження наявних рекреаційних ресурсів, мережі санаторно-курортних, лікувально-оздоровчих, туристичних та лікувальних закладів Закарпатської області співробітниками НПО "Реабілітація" було запропоновано виділення, за адміністративним поділом Закарпаття на райони, 10 рекреаційних зон. Це Ужгородська, Мукачівська, Великоберезнянсько-Перечинська, Міжгірсько-Воловецька, Свалявська, Іршавська, Берегівська, Хустсько-Виноградівська, Тячівська, Рахівська. При визначенні меж рекреаційних зон виходили із поняття єдиного медичного простору, яке об'єднує лікувальні, лікувально-оздоровчі та курортні заклади і підпорядковує їх єдиній меті – максимальному використанню природних ресурсів для оздоровлення на Закарпатті.

Враховуючи вищезазначені принципи, автори Молнар О.С. та Марченко О.І у своєму дослідженні запропонували поділити рекреаційні зони на

мікрозони, зокрема Великоберезнянсько-Перечинську на Великоберезнянську і Перечинську, Міжгірсько-Воловецьку на Міжгірську і Воловецьку, Хустсько-Виноградівську на Хустську і Виноградівську. [7]

Детальніше розглянемо туристично-рекреаційні зони, які знаходяться в гірських поселеннях області. Характеристика зон буде здійснюватись на основі зонування запропонованого співробітниками НПО "Реабілітація".

Великоберезнянсько-Перечинська рекреаційна зона – основні бальнеологічні ресурси розміщені в Ужоцькій долині і представлені 7 родовищами вуглекислих вод різних типів (Ужоцьке, Костринське, Сольське, Черноголово-Пастільське, Зарічівське, Сімерське).

На території даної рекреаційної зони розташовані 1 курорт, 3 водолікарні місцевого значення, 12 туристично-оздоровчих закладів. Основними видами рекреаційної діяльності Великоберезнянсько-Перечинської зони є туризм (пізнавальний, мисливський, рибальський, сільський зелений), оздоровлення, зимові та водні види відпочинку. Екологічно чисте природне середовище, значні рекреаційні ресурси, вигідне географічне розташування – межує з двома державами Європейського Союзу - Польщею, Словаччиною дозволяють сформувати в даному регіоні рекреаційні центри європейського значення.

Здано в експлуатацію готельний комплекс в с. Кострино, а також реконструйовано та введено в дію санаторій-профілакторій „Едельвейс”

Основою бальнеоресурсів Рахівської рекреаційної зони є вуглекислі мінеральні води різних типів 9 основних родовищ мінеральних вод Рахівське, Гірсько-Тисянське, Говерлянське, Кобилицько-Полянське, Попитник, Косівське, Білинське, Кваснівське, Богданське.

До інфраструктури даної рекреаційної зони входить 1 курорт Кваси, 1 санаторій „Гірська Тиса”, 12 туристично оздоровчих закладів. Рахівська рекреаційна зона володіє цікавими пам'ятками історії та культури та унікальними ландшафтами. На території розташований Карпатський природний національний парк. Основними галузями рекреаційної діяльності є зимові та водні види спорту та відпочинку, санаторно-курортне лікування і звичайно пізнавальний туризм.

Туристично-рекреаційна інфраструктура Міжгірсько-Воловецької рекреаційної зони нараховує у своєму складі 1 курорт, 1 санаторій, 1 реабілітаційне відділення, 2 водолікарні місцевого значення, 14 туристично-оздоровчих закладів. На території даної зони розташоване мальовниче озеро Синевир, яке з прилеглою до нього територією оголошено природним національним парком. Основні види рекреаційної діяльності – санаторно-курортне лікування, зимові види спорту і відпочинку, пізнавальний туризм. Тут збережені численні пам'ятки історії та культури, народні звичаї.

Для розвитку туризму, особливо пізнавального, велике значення мають пам'ятки історії, архітектури та культури. За своїм історико-культурним

потенціалом Закарпатська область займає одне з перших місць на Україні. На Закарпатті на порівняно невеликій площі сконцентрована значна частина пам'яток історії, архітектури та культури, добре збереглися звичаї та обряди, оригінальний фольклор, художні промисли, що також підвищує туристичний інтерес і виступає значним рекреаційним ресурсом. В області висока щільність середньовікових замків – 10 одиниць.

Закарпатська область володіє також значною кількістю пам'ятників дерев'яної народної

архітектури XVII-XIX ст., є багато адміністративних, культових і житлових кам'яних споруд VII-VIII ст. На території Закарпаття збережено 118 дерев'яних церков, збудованих упродовж останніх п'яти сторіч. В області на облік взято понад 700 пам'яток історії та культури, в т.ч. понад 100 пам'яток архітектури. Пам'ятки архітектури в області охоплюють період в понад 1000 років і репрезентують всі основні стилі європейської архітектури.

Таблиця 3 Кількість історико-культурних ресурсів розміщених в гірських рекреаційних зонах Закарпатської області

(станом на 01.01.2007)

Рекреаційні зони	Архітектурні пам'ятки	Пам'ятки археології	Пам'ятки історії (будівлі)	Пам'ятки мистецтва	Музеї
	к-сть	к-сть	к-сть	к-сть	к-сть
Великобerezнянська	10	-	-	4	-
Міжгірська	28	-	1	22	15
Воловецька	11	-	-	8	5
Рахівська	10	1	1	20	3

Як видно з таблиці, найбільш сприятливою для розвитку пізнавального туризму і з найбільшою кількістю об'єктів, що мають історичну та культурну цінність, є Міжгірська рекреаційна зона. Найменша кількість історико-культурних ресурсів зосереджена у Великобerezнянській рекреаційній зоні.

Сільський зелений туризм – це форма відпочинку у сільській місцевості в приватній садибі сільського господаря з широкими можливостями використання природного, матеріального і культурного потенціалу певного регіону. Сільський зелений туризм пов'язаний із наданням відвідувачам, крім проживання і організації харчування, багатьох додаткових послуг: кінні і велосипедні прогулянки, природничі подорожі, участь у традиційних народних обрядах і святкуваннях, маршрути знаковими стежками у національних і ландшафтних парках, збирання ягід і грибів, рибальство, мисливство тощо.

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність у сфері сільського зеленого туризму є Закон України „Про внесення змін до закону України „Про туризм” від 18.11.2003” – визнає сільський зелений туризм окремим видом туризму, Закон України „Про особисте селянське господарство” від 15.05.2003 – визначає право особистих селянських господарств займатись сільським туризмом, Постанова Кабінету Міністрів України №297 від 15.03.2006 „Про затвердження порядку надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)” – визначає право працювати в сфері сільського зеленого туризму за умов державної реєстрації, як підприємця та без державної реєстрації.

Село має багату історико-архітектурну спадщину, культуру, самобутній побут, мальовничі

ландшафти, лікувально-рекреаційні ресурси. Тому сільський зелений туризм давно практикується на Закарпатті. Перебування в сільській місцевості дає змогу міським жителям долучитись до національної екзотики, етнографічних особливостей, оздоровлення цілющими джерельними водами та чистим гірським повітрям. В сільській місцевості має багато цікавих екскурсійних об'єктів, пов'язаних з народними промислами – ткацтвом, вишиванням, гончарством, лозоплетінням, різьбленням по дереву тощо, які розкривають витoki та джерела народної культури. Це дає сільським господарям та іншим ентузіастам організації відпочинку на селі широкі можливості по розробці і реалізації цікавих програм для гостей сільських садиб.

Основне, що приваблює в зеленому туризмі - це комплекс факторів, які сприятливо впливають на людину: оздоровчий, естетичний, пізнавальний.

Стратегічною метою розвитку сільського зеленого туризму на Закарпатті є створення конкурентноздатного на внутрішньому і світовому ринках національного туристичного продукту, здатного максимально задовольнити потреби як українців, так і іноземців. Розвиток зеленого туризму дозволить, крім розширення внутрішнього туризму і постійного збільшення обсягів в'їзного туризму, забезпечити комплексний розвиток рекреаційних територій і туристичних центрів із врахуванням соціально-економічних інтересів їхнього населення.

На Закарпатті зупинитись на відпочинок у приватних власників можна в смт. Воловець, м. Рахів, с. Ясіня, с. Синевир, с. Дубриничі, с. Новоселиця, с. Малий Березний, с. Ужок.

За визнанням експертів ВТО сільський зелений туризм є одним із найбільш динамічно зростаючих секторів туристичної індустрії. Ідеї охорони навколишнього середовища охопили індустрію туризму тому у все більшій мірі виникає попит на еко-туризму альтернативні масовому. Розвиток сільського туризму в Україні все більше пов'язаний з інтеграцією у світову туристичну індустрію і обумовлює вирішення безлічі задач:

1. Є чинником стабільного збільшення надходжень у бюджет;
2. Позитивно впливає на стан справ у таких галузях як транспорт, торгівля, сфера послуг, будівництво та ін.;
3. Сприяє зайнятості населення;
4. Сприяє розвитку міжнародного співробітництва;
5. Вводить громадян у процес пізнання багатой природної та історико-культурної спадщини краю;
6. Сприяє збереженню екологічної рівноваги, архітектурних та історичних пам'яток, народних звичаїв і промислів;
7. Дозволяє реалізувати свій творчий та освітній потенціал, а також передати налагоджену справу нащадкам.

Дуже важливим фактором розвитку екотуризму та зокрема його напрямку – сільського зеленого туризму є досконалий маркетинг, тобто організація місцевих, регіональних і міжнародних туристичних салонів, ярмарок, біржі ярмарок з сільського зеленого туризму, розроблення рекламної відеопродукції (відео ролики та відеофільми). Потрібно також розширити систему інформування щодо туристичних можливостей Закарпаття через засоби інтернету, телеканали провідних туристичних систем, збільшувати кількість якісних і професійних тематичних інтернет-сайтів, розвивати інформаційно-рекламну та виставкову діяльність, організувати міжнародні і регіональні туристичні салони, ярмарки, біржі.

ВИСНОВКИ

Виходячи з вищесказаного, необхідно відмітити, що з економічної точки зору туризм в Закарпатті є повністю конкурентноздатною галуззю, яку і надалі необхідно розвивати, залучати інвестиції, та звертати увагу державних посадовців щодо її підтримки.

Основними засадами розвитку туристично-рекреаційного комплексу Закарпатської області є:

- ефективне використання наявної мережі об'єктів туристичного і рекреаційного призначення;
- створення в регіоні комплексного туристичного продукту з розвинутою

інфраструктурою з метою активізації іноземного туризму;

- розвиток пріоритетних для області видів туризму.

Слід зазначити перспективи розвитку тематичних видів туризму Закарпаття, зокрема, у минулому році був створений новий туристичний маршрут, так званий "Винний шлях" по дегустаційним підвалам та приватним виноробам області, котрий отримав високу оцінку та визнання в Україні, унікальність культури та традицій сприяє розвитку так званого гастрономічного туризму, коли жителі не тільки інших областей України, а й країн СНД мають змогу скуштувати кухню понад 10 національностей, що компактно проживають у нашій області, ностальгічного туризму, адже десятки, сотні, тисячі наших співвітчизників сьогодні за кордоном, у еміграції, і рано чи пізно у них виникне бажання повернутись, принаймні як турист, на батьківщину своїх дідів, батьків. Складову частину, популярного у Європі військового туризму, ми бачимо у елементах оборонних споруд лінії Арпада (2-а світова війна), місця поховань учасників бойових дій (перевал леґіонів, де поховані польські офіцери).

Сьогодні, наша область має унікальний шанс для розвитку туризму, адже через шенгенську зону, близько 200 млн. потенційних туристів країн (Росія, Білорусь, Казахстан) мають можливість приїхати в маленьку Угорщину, Румунію, Словаччину – на Закарпаття, де пізнають культуру, побут, кухню та звичаї країн Європи, не перетинаючи кордон Європи.

До негативних факторів, які впливають на перспективу комплексного розвитку туризму та санаторно-курортної галузі належать:

- слабка комунікаційна доступність перспективних для освоєння в туристично-рекреаційних цілях територій;
- невідповідність комфортності та організаційно-економічного механізму функціонування рекреаційної інфраструктури міжнародним нормам і стандартам;
- значна територіальна диференціація у господарському використанні рекреаційного потенціалу.

Для Закарпатської області розвиток і розповсюдження таких видів немасового туризму як: сільський, агротуризм, екотуризм та ін. являється могутнім потенціалом розвитку сільських територій.

Особливо слід зазначити, що розвиток сільського і зеленого туризму впливає на поліпшення умов і якості життя на селі в зв'язку з тим, що він розширює сферу зайнятості сільського населення, особливо жінок і дає додатковий заробіток.

В подальших дослідженнях автори звернуться до проблем розвитку соціальної та демографічної сфери гірських територій Закарпатської області.

ПЕРЕЛІК ВИРОКИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Варивода Є.І. Туризм і його місце в соціально-економічному розвитку Закарпаття // Науковий вісник УжНУ. Серія Економіка. – Ужгород, 2001 - №9.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2004 року №1183. – <http://www.rada.gov.ua>.

3. Закарпаття 2007: Статистичний щорічник. – Ужгород, 2008.
4. Закарпаття 2008: Статистичний щорічник. – Ужгород, 2009.
5. Крайняй І.І. Розвиток екотуристичної діяльності в Закарпатті // Науковий вісник УжНУ. Серія Економіка. – Ужгород, 2005. - №17. – С.192.
6. Митровці І., Болдижар С. Організація туристично-рекреаційного процесу в нових економічних умовах: проблеми і перспективи // www/tour.com.ua/publications.
7. Молнар О.С., Марченко О.І. Оцінка наявного туристично-рекреаційного потенціалу рекреаційних зон Закарпаття. www.karpati.com
8. Сільський зелений туризм – моя власна справа // Методичні рекомендації власнику сільської садиби. – Львівська обласна служба зайнятості, 2006.
9. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком. – К.: Вища школа, 2000. – 222с.
10. Ядловський Я. Чого нам чекати від літнього туристичного сезону? // Новини Закарпаття. – 2009. - №47-48 (30 квітня).